

Op het predikantenbord van de Haarlemse Bavo staat achter de naam van de eerste predikant een rode M geschilderd: de M van martelaar. Na het beleg en de inname van de stad in 1573 werd hij, samen met 600 anderen, door de Spaanse troepen onthoofd.

Ook Paulus is een martelaar, althans bijna, als hij zijn tweede brief aan Timotheüs schrijft. Een brief, die wel zijn 'testament' genoemd wordt. Hij is geboeid en zit gevangen, ziet de afronding van zijn proces tegemoet en een wisse dood, waarin hij Jezus Messias zal volgen en waar hij daarom niet tegenop ziet. Zo beleeft Paulus zijn naderende levenseinde: met een opgeheven hoofd en in de overtuiging dat lijden en sterven omwille van het evangelie de weg openen voor het leven in de kracht van Jezus' opstanding. 'Het bloed van de martelaren is het zaad der kerk' schreef de kerkvader Cyprianus, terugkijkend op drie eeuwen van vervolgingen.

Wij zijn vandaag de dag voorzichtiger geworden en terughoudend met het woord martelaar. Door de oorlogsvoering en gruweldaden van de Islamitische Staat, waaronder afgelopen week ook de dood van Jeroen Oerlemans, een dapper voorvechter van het vrije woord en de vrije verslaggeving, is het woord 'martelaar' problematisch geworden. Martelaren zijn fanatici geworden in de publieke opinie, die er niet voor terugdeinzen en er zelfs op uit zijn anderen in hun heldendood mee te slepen. Vele anderen als het even kan.

Dat staat mijlenver af van het bijbelse martelaarschap toegewijd aan de liefde van Christus, zoals bij Paulus in II Timotheüs.

De brief is mogelijk niet van hemzelf,
maar ademt wel zijn geest.
Het bijbelse taalgebruik kent één woord
voor twee begrippen: het woord 'martyrion'
dat zowel *getuige* betekent (in de meeste gevallen)
als *martelaar* (in het specifieke geval).

Wat is de situatie in II Timotheüs?
Paulus wordt voor het gerecht
zoals vele anderen met hem
tijdens de vroege christenvervolgingen
beschuldigd van atheïsme.
'De keizer is heer!'
Die woorden kreeg hij niet meer over zijn lippen
Sinds hij ze verruild had voor de belijdenis
'Jezus is Heer'. De kortste en krachtigste belijdenis van het N.T.
Als iemand de titel Heer verdient,
dan Jezus van Nazareth!
Paulus weet en beseft dat zijn proces,
al is hij Romeins staatsburger
en heeft hij die kaart bij een eerdere gevangenschap
met succes kunnen uitspelen,
- hij weet dat zijn proces geen kans heeft.
Zoals Dietrich Bonhoeffer tijdens zijn gevangenschap
beseftte, dat de zaak verloren was.
En vele anderen ook vandaag
wachten op een eerlijke rechtsgang
die niet komen zal
onder een corrupt regiem of partijdige rechters,
die het woord spreken van wiens brood zij eten.
Amnesty International vraagt er onze aandacht voor.

Paulus klaagt niet.
Klagen kan altijd nog.
Wij vonden eens mijn verkleumde 90 jarige grootmoeder
onder de carport, die door een misverstand
een uur in de kou had moeten zitten.
Haar enige woorden waren:
'mens, beklag jezelf niet, wees wijzer. En nu graag de kachel aan'.
Niet klagen, maar dragen.
Als het even kan, houd de moed erin.
Strooi niet met verwijten,
drink je niet vol met zelfbeklag,
maar zoek wat wijs is en rechtvaardig.

Paulus blijft rustig onder het feit
dat hij spoedig martelaar zal worden.
Hij regelt nog wat geregeld moet worden.
Hij denkt aan de zending en de boodschap van Jezus
die voortgang moet vinden.
En heeft zijn hoop gevestigd op zijn opvolger, Timotheüs,
aan wie hij zijn instructies doorgeeft
zoals Mozes die aan Jozua gaf
en David aan Salomo,
waarbij telkens de oproep klinkt
sterk te zijn en godvrezend.

De kerk heeft grosso modo
het opzoeken van het martelaarschap
zoals bij de kruistochten wel gebeurde
afgewezen.
Heroïsch, pathetisch of fanatisch:
dat hoort niet bij de weg Jezus Messias
en de spiritualiteit van de messiaanse beweging;
bij Gods koninkrijk en Gods kerk.
Trouw zijn op je post, tot de laatste snik.
Dat ligt meer in de lijn van het evangelie,
in de lijn van het leven en sterven van Jezus
waarvan Paulus meteen in de eerste zin
van onze schriftlezing al zegt:
Houd Jezus Christus in gedachten,
de Messias en opgestane Heer.

Even verderop volgen de bijna hymnische woorden:
Als wij met hem gestorven zijn,
zullen we ook met hem leven.
Als wij volharden
zullen we ook met hem heersen.

De Israëlieten in de woestijn, vertelt Exodus 13,
hielden de wolkkolom overdag
en de vuurkolom in de nacht voor ogen.
Daar sluit de liedtekst van de markante zendingsvorst
Graf von Zinzendorf,
stichter van de beweging van de Hernhutters,
mooi op aan:

*'Jezus ga ons voor
deze wereld door*

*en u volgend op uw schreden
gaan wij moedig met u mede.'*

en verderop:

*'in de woestenij, Heer blijf ons nabij
met uw troost en met uw zegen
tot aan 't eind van onze wegen'.*

We moeten niet aldoor met het eind bezig zijn,
maar ons de kritiek van Friedrich Nietzsche aantrekken
op wat hij noemde een 'hemelzuchtig' geloof,
dat bij de verantwoordelijkheid
en opdracht in dit leven wegloupt.
Maar nu het er een keer over gaat in de Schriftlezing
en in het lied van Von Zinzendorf,
is dit een sterk lied te noemen, waarin,
in de accenten van het kruisdragen
en het lijden met de ander,
ook het leven en de wereld in het vizier komen
naast de hemel en Gods eeuwigheid,
zoals ook Paulus die twee bij elkaar houdt.
Hij denkt in zijn testament niet alleen aan God en Jezus
maar ook aan Timotheüs en de missionaire gemeente,
in de overtuiging dat het Woord van God niet geboeid kan worden.
Vers 10: *Maar het woord van God laat zich niet gevangenzetten.*

Ook niet door de secularisatie.
Mag de kerk er slapjes voorstaan
tegen de achtergrond van vroegere situaties,
Gods woord is levend en krachtig
en draagt ons dag aan dag.
Het geeft aan ons leven richting en doel en zin.
Al zijn wij dat soms kwijt.
Al heeft de stroom van het leven
soms de sporen uitgewist
van een christelijke opvoeding
en christelijke levensoriëntatie.

Wij worden geboeid en in beslag genomen
door zoveel andere zaken,
dat onze ziel moe en leeg kan raken.

Dat bedoelt Paulus met loochenen,
in die prachtige hymne in II Tim. 2, die volgens zeggen
een rol speelde bij de oud christelijke doop:

Als wij volhouden

- als een boom tijdens een orkaan, de orkaan Matthew –
zullen wij ook met Christus heersen.

Als wij hem verloochenen,

Zal hij ook ons verloochenen;

Als wij hem ontrouw zijn,

Blijft hij ons trouw

Want zichzelf verloochenen kan hij niet.

We horen de verrassende afwijking aan het slot.

Hij blijft trouw, ook als wij het pad verlaten.

Als een moeder, die haar kind trouw blijft, door dik en door dun.

Ik bezocht onlangs een man een Nieuw Unicum,

die maar vier uur per dag op mocht

in verband met doorligplekken.

Al die tijd moest hij in bed liggen.

En wie kwam daar binnen: zijn 92 jarige moeder,

die met de trein en de bus gekomen was

en twee nachten bleef slapen

om voor haar enige zoon te zorgen.

Over trouw gesproken.

De Heer, merkt een wakkere uitlegger op:

Hij loochent onze loochening!

Zoals Simon Petrus wel verscheurd werd

maar niet te gronde ging

door zijn loochening van Jezus,

en door Jezus opnieuw

in genade aangenomen werd na Pasen,

zo blijft de boog van Gods trouw

zich over de aarde welven,

kleur werpen op ons leven en samenleven

wereldwijd.

Spottende filosofen vroegen zich af

of God in zijn almacht ook iets niet kan.

Nu inderdaad: er is één ding dat hij niet kan en wil:

ons ontrouw zijn als de Getrouwe.

Hoor Israel, de Heer onze God

is één en enig: God uit één stuk is Hij.

Goedheid zonder eind.

Genade zonder grens.

De Ene, Nabije, menslievende Heer.

Blijf dit de gelovigen voorhouden,
spoort Paulus Timotheüs aan.
En roep ze ten overstaan van de Ene op
(anders dan in opgeklopte televisiedebatten)
om niet te redetwisten.

Don't argue! Je moet geen ruzie maken.
Dat heeft geen enkel nut.
Dat werkt, zeker in de kerk, tweespalt in de hand
en schaadt de gemeente en toehoorders.

Anders dan een heel aantal medewerkers
dat Paulus (weten we)
inmiddels de rug had toegekeerd,
moet Timotheüs zich ontwikkelen
tot een betrouwbare kracht,
die Jezus Christus is toegedaan,
zijn licht volgt in de nacht
en de rechte lijn houdt;
Timotheüs zal als een goed stuurman
het schip der kerk
door zwaar weer loodsen,
in een tijd van vervolgingen en rode M-en.

Ik sprak eens een hoge ambtenaar
die met minister Van Ardenne
mee was op missie in Suriname.
De minister had het warm
en zijn jasje uitgedaan.
Waarom mijn zegsman zei:
'Wij hoefden niet eens zo erg op te letten,
we hoefden alleen maar
dat witte bloesje in de verte te volgen.'
Zoals de kleine reeën in de duinen
het moederhert volgen,
de witte vlek op haar achterste –

beelden van het volgen van Jezus,
van de wolkkolom des daags en de vuurkolom des nachts.
*Jezus, ga ons voor, deze wereld door
en u volgend op uw schreden
gaan wij moedig met u mede.*

Amen.